

B. M. II, 38.
h. f. 2.

II m
28

DE
DATO DIPLOMATVM
REGVM ET IMPERATORVM
GERMANIAE
DISPVATIO

QVAM
CONSENSV
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
AD DISCEPTANDVM PROPOSVERVNT
CAROLVS GOTTLOB ANTON
A. M.
ET
ANDREAS THEOPHILVS HARTMANN
BVDISS. LVS.

D. XXIII. MART. A. O. R. MDCCCXXXIII.

LIPSI AE
EX OFFICINA LANGENHEMIA.

X 2400 771

OVIDIVS

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

PRAEFAMEN.

Non puto opus esse, me multis verbis rationem reddere, cur aliquid e re diplomatica depromptum ad disputandum proposuerim. Satis enim, ni fallor, si dicam rei diplomaticae studium semper mihi non modo iucundissimum, sed etiam vtilissimum tum ad historiam, tum ad iurisprudentiam ornandam visum esse. De dato diplomatum siue chartarum autem ideo aliquid conscribere apud animum constitui, quia eam rem non satis pro merito descriptam et pertractatam esse a Viris eruditis putabam. Nolim tamen quisquam expectet a me multas res antea nondum dictas et nouitate insignes: polliceor id tantum, rem tali ordine a me pertractatam iri, qualem non meminerim ab alio vilo iam esse obseruatum. Quare si non omnibus numeris absolutam scriptionem proposuerim, spero fore vt, qui sciant, in re tam proluxa et lubrica, quam est vniuersa fere res diplomatica, et imprimis hoc illius caput, non omnia posse vno actu exhauriri, atque ad liquidum perduci, mihi haud grauatim veniam largiantur. Duobus autem capitibus rem pertractabo: primo agam de vniuerso modo

notandi tempus in diplomatibus; altero de differentia inter datum et actum, quae duo vocabula in diplomatibus inde a medio octavo saeculo vsque ad duodecimi finem per quadringentos annos fere semper coniuncta occurrere solent.

CAP. I.

De Dato generatim.

§. I.

Definitionem *dati* hanc exhibet CAROLVS DV FRESNE in *Glossar v. data*. — *Data seu datum anni, mensis dieque et loci diplomati seu chartae facta notatio.* In Diplomatibus Imp. accedunt praeterea indictio, et anni regni et imperii, quae res igitur nullo modo in definitione datae praetermitti possunt. Pauca enim sunt diplomata Imperatorum, quae non utrumque, aut certe alterutrum habent. Omnia haec, si vellem singulatim pertractare, non de *dato* diplomatum, sed de *chronologia*, cum maximam partem ad eam spectent, agere viderer. Sane illorum vsus, nobis interdum, praecipue in capite altero libelli nostri, attingendus erit, sed tantum necessariae demonstrationis causa. De sola igitur hac parte prima subscriptionis, *data est vel datum est*, disputatio nobis erit.

§. II.

Sunt praeter vocabulum *data* vel *datum*, etiam alia quaedam solemnia, quae vel sola vel cum illo coniuncta, in diplomatum subscriptionibus fuerunt vsurpata. Ut:

scriptum. In SCHANNAT *Trad. Fuld.* n. 182. in dipl. anni 804.

factum. *Ibidem* n. 237; a. 812. Huius vocabuli frequentissimus vsus fuit saeculo nono.

actum. Apud MARTENE et DURAND, *Collect.* Ampliss. I. p. 13. anno 704.

Signi-

Significatio vna eademque omnium est, vnumquodque enim ad consecutionem instrumenti spectat. Apud *Romanos* adhibebatur datum, vt significaret, quo tempore aliquid et ex quo loco missum esset. (Locus est *SVIDAE*, quem in eam rem ab omnibus laudari solitum, nos quoque hic adscribemus: (*Edit. KÜSTERI pag. 511.*)

Δατόν. παρὰ Ῥωμαίοις σημασία τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ καιροῦ, ὅτε τις ἢ ἐκ πόλεως ἢ ἐκ τινος τόπου ἀποσταλῆ.

§. III.

Nec vero ita *Romani* subscribebant, vt numerarent annum, sed vt Consulem nominarent: quam consuetudinem illi non solum in scripto, sed etiam in sermone quotidiano et in carmine vsurpabant. Ita *HORATIVVS. L. III. Od. 8.*

Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem adstrictum pice dimouebit
Amphorae fumum bibere institutae
Consule Tullo.

Idem L. III. od. 21.

O nata mecum Consule Manlio.

Verum non erat illis necesse in conficienda charta diem et Consulem addere: nec enim si qua charta illis carebat, ideo quasi minus valida reiciebatur. Itaque *SCAEVOLA l. 34. §. 1. π. de pign.* interrogatus, an ea epistola, quam refert, et in qua dies et Consul deest, pignus contractum sit, respondit:

Cum conuenisse de pignoribus videtur, non ideo obligacionem pignorum cessare, quod dies et Coss. additi et tabulae signatae non sint —

Quod autem attinet ad edicta, sanxit *CONSTANTINVS Imperator*, vt nullum edictum, die et Consule destitutum valeret. Ita legitur in *l. 1. Cod. Theod: de Constit. Princip. et Edict.*

Imp. Const. A. ad Lusitanos.

Si qua posthac edicta siue Constitutiones sine die et Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant. dat. VII. Kalendas Aug. Sabariae. Probiano et Iuliano Conf. (a. d. 322.)

Idem edictum CONSTANTINI a Triboniano in Codicem Iustinian. l. 4. de diuers. Rescriptis, relatum et sic mutatum est.

Si qua beneficia personalia sine die et Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant. dat. V. Kalend. August. Samariae. Probiano et Iuliano VV. CC. Conf. 322..

IUSTINIANVS denique Nouell. XXXXVII. Cap. I. omnibus chartis addere iussit et nomen Imperatoris et Indictionem; cuiusque rei causam veram et probabilem ipse aperuit.

§. IIII,

Nec leges Germanorum antiquissimae aliter statuerunt. Nulli enim chartae, in qua omiſsa esset anni et diei adnotatio, tribuebant auctoritatem. Lubet nonnullas eorum leges in medium afferre.

Lex Alemannor. ap. GEORGISCH Corp. Iur. Germ. Tit. 43. p. 215. ex editione LINDENBROGII et BALVZII, et in GOLDASTI Script. Rer. Germ. Edit. SENKENBERG. T. II. p. 17. Tit. 42.

Scriptura non valeat, nisi in qua annus et dies euidenter ostenditur.

Lex Baiuuarior. ap. GEORGISCH. l. c. p. 313. Tit. 15. cap. 13. de venditionibus.

Placita vel placita, quae per scripturam vel per testes denominatos tres vel amplius, dummodo in his dies et annus sit euidenter expressus, immutare nulla ratione permittimus.

In Synodo Dingoluing. sub Tassil. ap. GEWOLD. ad Hundii Metrop. Salisb. T. I. p. 461. de hereditate, quae tradita est ecclesiae, ita constituitur:

Vt quisquis hereditatem suam antea donauerat, aut postea donauerit, si quid mutare voluerit, chartam suam ita habeat scriptam, vt locum et tempus et personam habeat. —

Verba

Verba fere eadem leguntur in *Capitul. L. VI. cap. 148. Collect.*
Ansegisi apud GEORGISCH l. c. p. 1539.

Scripturae, quae diem et annum habuerint euidenter expressum, atque secundum legis ordinem conscriptae esse noscuntur, seu conditoris vel testium fuerint signis aut subscriptionibus roboratae, omni habeantur stabiles firmitate.

Vbi deinde sensim res ita mutata est, vt requirerentur testes, et sigilla tum eius, qui chartam scribere iusserat, tum testium interdum, ad chartae auctoritatem: ibi hunc in usum venerunt haec formulae: *datum praesentibus testibus; praesentes erant testes; ne infringatur, sigillo nostro muniri iussimus.*

§. V.

Videamus iam, quae formulae in diplomatum subscriptionibus fuerint usitatae. Non enim inde ab initio ad nostram usque aetatem iisdem semper verbis et formulis homines vsos esse, quilibet facile intelligere poterit, cum omnia omnino temporis diuinitate mutentur. Nostrum igitur erit, hanc formularum varietatem ex omni memoria collectam proponere, vt, quoniam Rex vel Imperator adhibuit formulam quandam, eademque non ab illo vno tantum, sed etiam a pluribus aliis, qui ei ordine successerunt, adhibita est, earum quasi quasdam epochas constituamus, quarum vnaquaque plurium successuum vitatas formulas complectatur.

§. VI.

Epocha prima.

Franciae reges primae stirpis utebantur diuersis formulis.
 DAGOBERTVS I. *dat. sub die Id. Apr. a. VIII.* apud BALVZ.
Capitul. T. I. p. 141; Actum prid. Non. Apr. a. r. XVI. Mogunt.
 in MIR. *Opp. Dipl. T. I. p. 124.* Maxime tamen utebantur
 hac, quae sub CHILDERICO II. videtur mihi orta esse: *da-*
tum quando fecit April. dies XXIII. a. I. r. n. ap. MIR. l. c. T. II.
p. 929. vel data quod fecit mensis Sept. die VI. a VIII. Imp. ap.
MART. Vet. Mon. II. p. 10. vel datum sub die, quod fecit mensis
Mar-

Martius a. XII, regni nostri. ap. LÜNIG. in *Spicil. Eccl. Contin. I* p. 1095. Atque hanc formulam sequentes imitari sunt, quanquam isti etiam aliis formulis nonnunquam diplomata subscripsere.

§. VII.

Epocha secunda.

PIPINVS Caroli Magni pater adhibuit quidem interdum istam formulam, quam vscatissimam fuisse modo dixi: sed ipse introduxit etiam nouam, vt MABILLONIVS *de Re Dipl. L. II. c. 26. §. 10.* adnotauit. Ea haec est: *Data VIII. Kal. Octobr. a. XVII. regni nostri. actum in ipso monasterio S. Dionysii,* ap. *Eund. Lib VI p. 495.* Hunc morem postea omnes Carolidae, Saxones et Franci sequuti sunt. Vt;

CAROLVS M. ap. FALKE *Tradit. Corb. p. 234.*

data Kalend. Decembr. anno XI. Christo propitio Imperii nostri et XXXXVIII regni in Francia XXXVII in Italia. Actum Aquisgrani.

HENRICVS I. apud *Eund. p. 737. n. V.*

data X. Kal. Mai. a. inc. dom. 922. Ind. X. a. autem gloriosissimi regis Henrici III. actum in villa quae dicitur Quitlinaburg

Non alienum hic adnotare puto, nulla reperiri diplomata Henrici I. data anno 919. quo anno tamen electus iam est.

OTTO M. apud *Illustriff. Comit. DV BVAT Orig. Boic. Dom. T. II. in App. n. 4.*

data VI. Id. Iun. a. inc. dom. 911. Ind. XIII. anno autem Regni Ottonis piissimi Regis III. actum Magonia.

OTTO III. apud GERKEN: in *Cod. Dipl. Brandenb. n. 10. I. p. 31.*
data Kal. Mai. a. inc. dom. 991. Ind. III. regni autem III Ottonis regnantis VIII. actum Mersaburg.

HENRICVS II. apud HAEBERLIN *Anal. medii aevi, in farrag. miscellan. diplom. n. 2. p. 541:*

data

❁ ❁ ❁

9

*data XV Kal. Octobr. Ind. XII. a dom. inc. 1014. a. Dni
Henrici secundi regnantis XIII. Imperii vero I. Actum Hal-
wersledi.*

Vnum ad diplomata Henrici monebo, pleraque vitio laborare sub-
scriptionis, quod procul dubio ex oscitantia Notariorum inue-
ctum est.

CONRADVS II. apud FALKE l. c. p. 527. *data III. Non. Aug.
Ind. XIII. anno dn. incarn. 1031. anno autem Dni Chuonra-
di secundi, regni VII. Imp. vero V. act. Immedeshufin.*

HENRICVS III, viuo adhuc CONRADO II successor de-
claratus, in diplomatibus praeterea annos ordinationis numeravit,
quod etiam HENRICVS IIII. et V. fecere, quorum tamen vl-
timus, imperio potito, ordinationis annos quam saepissime
omisit.

Hac in epocha rarissime scribitur *datum*, fere semper *data*;
nec inter ea diplomata, quae in collectionibus maxima diligentia
factis ex autographis exemplis desumpta reperiuntur, mihi vllum
fere occurrit, in quo *datum* reperias. Vereor igitur, ne illi,
qui ea diplomata, in quibus nunc *datum* legitur, descripserunt,
errauerint: id quod vel ideo facile fieri potuit, quod nonnun-
quam omiffa litera vocali altera, ita scriptum esset: *dat*. Saepe
autem etiam hac de causa potuit irrepere *datum*, quod non ex
autographo describebant diploma, sed ex chartariis eius saeculi,
quo scribae *datum* pro *data* scribere soliti fuerunt.

§. VIII.

Epocha tertia.

Tertia Epocha incipit a LOTHARIO SAXONE finitque
cum imperio FRIDERICI II. Ita

act. a. d. 1132 — data Mulehusen

apud REHTMEYER. *Chr. Brunsvic. p. 291.* Inversus igitur
ordo est, et scribebatur nunc primo *actum*, deinde *datum*, con-
tra quem antea fieri solebat. Neque tamen formula ista, cu-
ius exemplum iam HENRICI V. aetate apud SCHOETT-
B GEN.

GEN. *Leben Wiprechts Grafen von Groitsch. p. 8. n. 6.* reperitur, semper adhibita est a LOTHARIO, qui et veterem interdum admisit. In quo LOTHARIUM sequutus est, qui successor eius fuit CONRADVS III. Sub FRIDERICO I. haec formula vsurpabatur: *acta sunt haec anno 1161 — dat Laude. ap. GERKEN. Fragm. March. T. II. n. 2. p. 7.* Sub OTTONE III. illa paullulum est mutata, vt ap. FALKE *l. c. p. 225: acta sunt haec a. d. inc. 1198. data per manum Morandi Regalis aulae Protonotar. Aquisgr.* quae formula posthac persaepe occurrit in literis saeculi XIII. vt in Dipl. OTTONIS et CONRADI Marchion. Brandenb. a. 1295. ap. GERKEN. *Cod. Dipl. T. III. n. 239. p. 435. data per manum Dni Iohannis nostre curie Capellani.* Nihil aliud vero plerumque indicat, quam scriptum esse diploma ab eo, qui nominatur. Denique FRIDERICVS II. et filii eius HENRICVS VII. et CONRADVS III. hac formula, quam huic epochae attribuo, plerumque sunt vsi.

§. X.

Epocha quarta.

In hac epocha, quae vsque ad Imperium LEOPOLDI decurrit, alterutrum solum scriptum est aut *actum*, aut *datum*. Errat igitur IOACHIM in *der Einl. zur Deutschen Diplomatie. C. XIII. §. 21. p. 256: post Rudolphi I. tempora datum tantummodo in diplomatibus ponere solitos fuisse.* Sed vnum est diploma RVDOLPHI II. aliam et singularem subscriptionem habens, quae ad Epochae secundae formam conueniat. Editum est illud in *den diplomat. Nachrichten von dem Ursprung und Stiftung des Klosters Neustadt am Main Ord. S. Bened. in Würzburger Diöces gelegen, zum Beweis der dem Kloster zustehenden Immunitäten, Freiheiten und Vorzügen in temporalibus — an das Licht gestellt von Abten, Priorn und Konuent — In Append. Document. n. 28. In den Staatsakten unter der Regierung Ioseph des zweeten III. Kap. VII. p. 279.* Est autem confirmatio foundationis et dotationis Caroli M. et Ludouici Pii et Privilegiorum Ottonis:

Cara-

Caradocius per Germaniam vice Cancellarius loco Wolfgangi Archi - Episcopi Moguntinensis recognoui, data 4to Idus Aprilis Ao. domin. incarn. 1611. Ind. 9na, Imperii 36. actum in arce nostra regia Pragae.

§. XI.

Epocha quinta.

Haec incipit a LEOPOLDO, quo imperante ita subscriptae sunt literae:

quae dabantur in Ciuit. nostra Viennae. die V. Mens. Febr. a. 1691.

in SCHMAVSII *Corp. Iur. Gent. T. I. n. 200.* CAROLI VI. diplomata eodem modo subscripta sunt. Vt diploma quoddam anni 1731. in MOSERI *Archiv des achtzehnten Jarhunderts, n. 54. p. 505.* Interdum etiam datum reperitur, vt in diplomate anni 1736. *ibidem p. 744.*

§. XII.

Nunc pauca de iis formulis addamus, quae in diplomatibus Principum saecularium et ecclesiasticorum, et reliquorum Nobilium Germaniae virorum obueniunt. Hi primo non imitabantur stilum Curiae Imperatoriae vel Regiae, sed modo aut datum, aut factum, aut actum sine discrimine subscribebant. Verum saeculo vndecimo paullatim nonnulli stilum istum imitari coeperunt, ita vt actum et datum coniungerent. Ita subscripsit ALBERTVS *Archiepiscopus Bremensis. a. 1053. apud LINDENBROG. Scriptor. Rerum Septentrion. p. 138.*

data III. Kalend. Octobr. a. d. 1052. Indict. III. act. Gozecka. FRIDERICVS. Comes Palat. Saxon. anno 1063. in BVDERI Sammlungen. I. p. 431.

dat. XIV. Kal. Maii a. 1063. Ind. I. act. apud Dorloch.

Initio autem saeculi XIII. mos iste coniungendi actum et datum fere omnium communis fuit; isque durauit vsque ad medium saeculum quartum. Vt in Diplom. ALBERTI *Ducis Saxoniae apud STAPHORST. Hist. Hamb. T. I. P. II. p. 17. legimus:*

actum et datum in Hamburch. a. 1228. Id. Maii. Ind. I.

Et in diplom. HENRICI Comitis de Henneberg apud GERKEN.
Fragm. March. T. III. n. 25. p. 58.

datum et actum in veteri Brandenb. Cuit. a. dn. 1324. die dominica ante beatae Mariae virginis purificationem.

Saeculo XIII, mos chartas latine scribendi exolefcebat, nihilominus pauca sunt diplomata medio saeculo XIII. confecta, quae habeant eandem subscriptionem. Vt ap. GERKEN. l. c. III. n. 16. p. 20. charta venditionis a WERNERO et HENRICO fratribus dictis de Schulenborch facta, ita subscripta est:

actum et datum a. dn. 1356. in crastino b. Briccii Ep. et confessoris.

Ac nonnunquam etiam literae germanico idiomate conscriptae morem antiquum seruabant, vt vel ex chartis apud GERKEN. in Cod. Dipl. Brandenb. editis intelligi potest.

Töm. I. n. 165. et T. II. n. 208 — vnd is gegeben vnd gescreuen — T. I. n. 166. — bescreuen vnd geben.

n. 167. — vnd heben diesen Brief daruber gegeben — actum a. dn. 1319.

n. 169. — diz ist geschehen vnd dirre brief ist gescriben.

T. II. n. 212. — der beteidingt vnd geben ist —

quorum alterum *datum*, alterum *actum* indicat. Nolim quisquam putet, nos existimare, praeter has formulas, quas recensuimus, nullas alias vnquam adhibitas fuisse: illud modo indicare volumus, et quando harum formularum quaequam orta sit, et quam diu eius vsus durauerit.

CAP.

C A P. I I.

*De significatione datae et acti in Diplomatis
Carolidarum, Saxonum et Francorum.*

§. I.

MABILLONIVS de *Re Dipl. L. II. c. XXVI. §. 10.* primus inter *actum* et *datum*, si in vno eodemque diplomate occurrant, esse differentiam notauit. *Actum* significat eius sententiam aut *tempus rei transactae* aut *confecti instrumenti*; *datum* aut *confecti* aut *concessi* et *redditi* ei, qui impetrasset. Eum secuti sunt ad vnum prope omnes, qui de re diplomataria scripsere, v. c. GOTTERIED BESSEL, auctor *Chronici Gottwicensis L. II. C. I. §. XXXIII. p. 136.* IO. NIC. HERTIVS de *fide diplomatum German. Imperat. et Regum. §. 15. ap. BARINGIVM in Clauze Diplomati. p. 348.* et praecipue IO. PETR. DE LVDWIG, qui quibus vtitur exemplis, infra considerabimus. At HEVMANNVS in *Comm. de re dipl. c. I. §. 41. p. 24.* primus MABILLONII sententiam dereliquit. Audiamus verba ipsius:

At nostro quidem iudicio, inquit, satius est, datum et actum ad idem tempus ad eundemque locum referri, nisi diuersi dies adiecti sunt, cuiusmodi exemplum exprimit MABILLON L. II. C. 26. §. 10. Quapropter hoc remedium distinctionis dati et acti chartis sanandis cautius adhibendum videtur.

Ipse variis diuersis argumentis commotus, nunc hanc, nunc illam opinionem veram esse iudicauit: sed ad postremum visus mihi sum intelligere, inter *actum* et *datum* nullam et ne minimam quidem differentiam interesse. Non equidem nego, quoad verborum significationem diuersa esse *actum* et *datum*. Nam *agere* aliud significare ac *dare*, quis ignorat? Sed hoc non ausim ego defendere, in diplomatis Imperatorum sic differre *actum* et *datum*, quasi aliquod spatium temporis inter vtrumque intercedat. Argumenta, quibus moueor, non sunt leuia et inania, quae nunc viris eruditis, quos huius dissertationis aequos iudices habere cupio, breuiter exponam.

Argumentum primum.

Si datum et actum diuersa tempora distinguant, necessario debent in tanta multitudi- ne diplomatum saltem duo triaue reperiri, quae vno eodemque die data, in locis autem diuersis peracta sint. Nam persaepe contingere debuit, vt res plures diuersis locis et diebus peractae, alio deinde loco et die simul omnes in scriptum redigerentur. Atqui nondum vlla talia diplomata reperi. Nam illa duo diplomata OTTONIS III., quorum alterum apud MABILLO- NIVM est, alterum ap. GERKENIVM, quae communem diem et annum; diuersa autem loca habent, an aliquid probare aduersus me possint, deinceps videbimus. Equidem centum et plura possim commemorare diplomata, quae vno eodemque die data sint, vnumque communem locum indicent, vbi res acta. Sed paucis exemplis idem credo poterit satis demonstrari:

- a) duo diplomata OTTONIS I. dat. VIII. Kal. Maii a. d. 940. Ind. XIII. act. in Magdeburg.
alterum ap. MEIBOM. *Script. Rer. Germ. T. I. p. 742.*
alterum ap. LEVKFELD in *Ant. Halberst. p. 640.*
- b) duo eiusdem Regis d. IIII. Kal. Ian. a. d. 945. act. in Dalahem.
alterum ap. SCHATEN, *Ann. Paderb. P. I. p. 188.*
alterum in HONTHEMII *Hist. Treuir. P. I. n. 160.*
Ad quae tertium die sequenti III. Kal. Ian. datum. act. in Dalahem accedit. ap. FALKE. *Trad. Corb. P. III. p. 357.*
- c) duo OTTONIS II. dat. VIII. Kal. Aug. a. d. 977. act. Aquis.
alterum in Lünigii *Spicil. Eccl. I. Th. Fortsez. p. 320.*
alterum in Herrgotti. *Orig. Habsp. T. II. p. 86.*
- d) duo OTTONIS III. dat. Non. Febr. a. d. 985. act. Mülinhusen.
alterum apud LEVKFELD in *Antiqu. Walluf. p. 346.*
alterum in KETTNERI *Antiqu. Quoclinburg. p. 26.*
- e) duo

- e) duo HENRICI II. dat. XI. Kal. Noubr. a. d. 1007. act.
Francfurt.
 in LVDWIGII *Script. Rer. Bamb. p. 1112. et 1281.*
- f) duo CONRADI II. dat. II. Kal. Aug. a. d. 1025. act. *Tri-*
buriae.
 apud HEDAM de *Ep. Vltraj. p. 113. sq.*
- g) duo HENRICI III. dat. Non. Iun. a. d. 1040. act. *Stabulan.*
alterum in MARTENE Vet. Mon. T. II. p. 59.
alterum in MIRAEI Opp. Dipl. T. I. p. 660.
- h) duo HENRICI III. dat. VIII. Kal. Nubr. a. d. 1062.
act. Ratisponae.
 in STAPHORST *Hist. Eccl. Hamb. P. I. p. 420. sq.*
- i) duo HENRICI V. dat. VII. Kal. April. a. d. 1111. act.
Goslariae.
alterum apud HVNDIVM in Metr. Salisb. T. I. p. 173.
alterum ap. GEWOLDVM ad Hund. Metr. S. T. III. p. 65.

Nec tantum bina vno die exhibita diplomata reperiuntur, sed etiam plura. Ut:

- a) tria OTTONIS II. dat. II. Kal. Aug. a. d. 976. act. *Ra-*
tisponae.
quorum duo apud HVND. l. c. T. I. p. 238. sq. tertium
ap. GEWOLDVM l. c. T. II. p. 407.
- b) quatuor HENRICI II. dat. XVIII. Kal. Febr. a. d. 1023.
act. Paderb.
 in *SCHATEN. Annal. Paderb. P. I. p. 451-454.*
- c) quatuor HENRICI III. dat. III. Non. Sptbr. a. d. 1039. act.
Goslar.
vnum ap. HARENBERG in Hist. Gandersh. p. 672. tria
ap. SCHATEN. l. c. P. I. p. 516. sq.

§. III.

Satis haec ostendunt et extra controuersiam ponunt exemplaj omnia diplomata vno eodemque die et loco confecta esse. Inde adparet, nunquam diei spatium inter actum et datum intercedere. Sed

Sed videntur contrarium arguere illa duo, quae dixi, OTTONIS III diplomata: quorum alterum legitur ap. MABILLO-
NIVM de Re Diplom. L. VI. p. 577. quo diplomate OTTO III
confirmat omnes possessiones Coenobii S. Felicis, quod nunc est S. Cle-
mentis. Ordin. S. Benedicti, apud Mettas. Id subscriptum est ita:

*Rotbertus Episc. ad vicem Heriberti Archi-Episcopi recognoui.
anno incarnationis dominicae. 991. Imp. vero Domini III Otto-
nis XIII. Ind. IIII actum Kalend. Maii publice in palatio
Neristen.*

Alterum est ap. GERKEN in Cod. Dipl. Brand. T. I. p. 29. et in
SAGITTARIJ Hist. Ducat. Magdeburg L. II. c. VII. §. 6. in
BOYSEN'S histor. Magazine I. St. p. 217. quo diplomate OT-
TO III. Archi-Episcopo Magdeburgensi tertiam partem census per
Bohemiā donat. Subscriptio haec est:

*Hildibaldus Episcopus et Cancellarius vice Willigisi Archicap-
lani recognoui.*

*data. Kl. Mai. Anno dominice incarnationis DCCCC. XC. I.
Indictione IV. Anno autem tertii Ottonis regnantis octa-
uo Actum Mersaburg feliciter amen.*

En, dies annique iidem, loca autem diuersa. Sed sciendum est,
subscriptionem diplomatis a MABILLONIO editi, esse falsam.
Nos plurimis et certissimis argumentis hanc subscriptionis falsita-
tem possumus demonstrare. Ante omnia MABILLONIVM ipsum,
de subscriptione huius diplomatis quaedam breuiter admonentem,
audiamus:

*In hoc autographo, inquit p. 578, notandum est primo, sub-
scriptionem Cancellarii e regione subscriptionis Imperatoris po-
sitam, alio atramento conscriptam esse, quam contextum, vti et
datam. Secundo numerum arithmeticum I. in longum esse por-
rectum, tertio sigillum esse appensum —*

Non dico, totum diploma falsum aut suspiciosum esse: nec enim
ipse MABILLONIVS a quo id inspectum est, et quem omnia
et singula eius criteria diligenter expendisse certum habeo, fidem
ei denegauit. Sed nego diploma subscriptum esse anno 991:

nam

nam id aliquot annis post factum esse videor his argumentis posse euincere:

I. Annus Domini 991. non est annus XIII. Regni Ottonis, sed octauus.

Mortuo OTTONE II. d. VII. Decbr. a. 983. iam die XXV. Decembr. eiusdem anni consecratus est filius eius OTTO III. Annus igitur 991. est annus regnantis illius octauus, non decimus quartus. Atque ita etiam in *diplomate Gerkeniano* recte numeratur. Nec in caeteris diplomatibus eiusdem anni, quorum mentio fit in GEORGISCH *Regest. Dipl. ad a. 991.* alius numerus reperitur.

II. Anno Domini 991. nondum Imperator consecratus erat Otto: id quod factum est demum a. 996.

Igitur non potest hoc diploma esse anni 991. Ego certe nondum OTTONIS III. diploma vllum vidi anno 996. superius, vbi titulo *Imperatoris* vsus esset.

III. Subscriptio Archicancellarii non potest ad annum 991. pertinere.

Est enim haec: *Rotbertus Cancellarius ad vicem Heriberti Archiepiscopi recognoui.* Regnante OTTONE III. WILLIGISVS *Archicancellarius* fuit, eoque officio, quo iam patre illius regnante fungi coepit. initio regni HENRICI II. adhuc functus est. At HERIBERTVS nondum anno 991 *Archiepiscopus Coloniensis* fuit, quippe ad eam dignitatem euectus demum anno 997. teste SIGEBERTO GEMBLACENSI ad annum 997 in PISTORII *Scriptor. Rer. Germ. T. I. p. 824.* edit. STRVVI. Immo *Auctor Chron. Reg. S. Pantaleonis* apud ECCARD. *Corp. Hist. med. aevi. T. I. p. 897.* euectionem illius in *Cathedram Coloniensem* refert ad annum 1000. In hac igitur subscriptione maximus later error, agnitus etiam a BESSELIO in *Chron. Gottwic. L. II. T. II. C. V. §. 16. p. 221.* Sed BESSELLIVS vt diploma seruet, liberam sibi coniecturam ratus, existimari posse ait,

Heribertum ab Hildibaldo Wormatiensi Episcopo, tunc temporis Cancellario, Ottoni III. quod scriptores veteres referunt, re-
C
commen-

commendatum ab eodem in aulam assumtum, ab Ottone III. in dilectis habitum, in absentia Hildibaldi obiisse munus Cancellarii, Robertumque hunc fuisse non alium ac notarium, qui non insolito eorum stylo, in Cancellarii ordinarii et Archicapellani absentia, et suum et Heriberti nomen diplomati apposuit: alias dicendum foret, plane vitiosam esse diplomatis huiusce subscriptionem, praesertim cum Mabillonius in annotatione, diplomati memorato adiecta, inter caetera referat, subscriptionem cancellarii et regione subscriptionis Imperatoris positam, alio atramento conscriptam esse, quam contextum, uti et datam. *Rel.*

Quam coniecturam valde improbabilem, necesse non est adhibere: patet melior via diplomatis vindicandi, si annus subscriptionis corrigatur: quam viam denique iuit BESSELIUS. Nec mihi praeter hoc diploma vllum aliud iisdem temporibus exhibitum occurrit, in quo aut ROTBERTVS aut HERIBERTVS subseripserit: verum omnia subscripta sunt vice WILLIGISI, uti hoc ipsum quoque apud GERKENIVM.

III. Ante annum 996. non reperitur in vilo diplomate Ottonis, signum Ipsius ita adnotatum: signum Domini invictissimi Caesaris.

Nam caetera diplomata, in quibus titulo CAESARIS INVICTISSIMI vsus est, omnia iuniora sunt anno 996, quippe quo anno demum est imperium adeptus. Ita in diplomate, quod BESSEL. L. II. C. V. p. 208. aeneae tabulae incisum exhibet, legitur: Signum Domini Ottonis Invictissimi Imperator. Aug. Ac hoc diploma est anno 997 confectum. Caeterum de titulo Caesaris ab eo vsurpato vid. BESSEL l. c. §. 15. p. 219. Antequam Otto Imperator consecratus est, alio modo subscripsit. Ut a. 992 Signum Dni Otton. gloriosissimi Regis. ap. SAGITTAR. Hist. Duc. Magd. l. c. p. 223.

V. Subscriptio Cancellarii et regione subscriptionis Imperatoris posita est.

Haec

Haec res non partem quampiam subscriptionis falsam esse arguit, sed ipsam totam subscriptionem fere euerit. Si nihil aliud quidem, nisi hoc, contra diploma monendum sit, possit profecto admitti, cum etiam in Diplomate OTTONIS I. a. 957. ap. GERKEN. *Cod. Dipl. I. n. 8. p. 23.* subscriptio Cancellarii ex aduerso posita sit subscriptioni regiae, sed res cum aliis valde suspectis coniuncta multum facit contra subscriptionis fidem. Caetera OTTONVM diplomata, vt de his tantum dicam, Cancellarii subscriptionem subscriptioni regiae non ex aduerso positam habent, sed subiectam. Exempla tabulis aeneis incisa passim videri possunt apud BESSELIVM l. c. FALKIVM, MABILONIVM, et apud BENEDICTINOS dans le nouveau *Traité Diplomatique*. Est autem in hoc diplomate subscriptio Cancellarii alio atramento facta, quam diploma ipsum. Ex quo colligi poterit, inquit BESSELIVS pergens eodem loco, quem iam laudavi, a recentiori manu, vel non eadem saltem, tempore dati diplomatis adiectam esse hanc Cancellarii subscriptionem: et hinc sphalma facile irrepere potuisse, cum aliquot annis post concessum diploma, Heribertus, maximae apud Ottonem auctoritatis, ornatusque dignitate Archiepiscopali extiterit. Vnde nec mirandum est, quare in datam alio quoque atramento quam contextus scriptam error irreperit chronologicus, vt pro anno Regni Ottoniani octavo annus Imperii XIV fuerit collocatus. — Sed credent hac de re homines eruditi, quod ipsis maxime probabile visum erit. Mea opinio est, subscriptionem ab infelici hominis manu, seu alieno iussu, seu ipsius voluntate, esse adiectam et rem eam tot errorum causam fuisse.

VI. *Sigillum est appensum.*

Atqui mos illa adpendendi circiter saeculo XII. ortus est, vt HEINECCIUS de *Sigill. P. I. c. 16. §. 4.* conicit: OTTONVM autem tempore non adpendebantur, sed imprimebantur, et quidem ad latus subscriptionis Regis et Cancellarii.

VII. *Tota subscriptio contra morem saeculi est.*

Possis tamen fortasse illam defendere hoc argumento, quod etiam aliae reperiuntur similes. Vt a. *Dn.* 773. *Ind. XI.* anno *Caroli quinto. act. Romae* — ap. SCHILTER ad *Koenigsh. Chron.* p. 495. et CONRADI II. apud VGHELL. *Ital. S. T. II.* p. 165. a. *dn.* 1029. *Ind. XII.* anno *Conr. II. Imp. regnantis VI. Imperantis III. act. II. Id. Iunii Strasburg.* Sed huiusmodi subscriptiones paruo sane numero reperiuntur, nec vnquam ratio deest, qua suspiciofae fiant.

VIII. Anno 991. Otto non fuit Nerensteini.

Vetum hoc argumento nondum vri licet, priusquam probauero, *actum* et *datum* non significare duo diuersa tempora.

§. III.

Dedimus igitur illud satis euictum, quod volebamus, hoc MABILLONI diploma non ad annum 991, sed ad posteriorem aliquem esse referendum. Forsitan alicui tota subscriptio falsa, et ob eam rem totius diplomatis fides in dubium reuocanda esse videatur. Sed nos quidem confirmandae sententiae nostrae causa necesse non habemus negare, diploma verum et genuinum esse. Nam satis est, nos docuisse, alio tempore illud confectum esse oportere. Videtur autem nobis eius subscriptio cadere in annum 997. Etenim

I. Annus 997. est XIV. regiminis, non imperii, Ottonis; quanquam diploma annum XIII. Imperii nominat. Omnia diplomata caetera OTTONIS III. annum regiminis et Imperii bene distinguunt.

II. Eo anno iam Otto III. nomine Imperatoris utebatur. Non opus est probatione.

III. Subscriptio Archicancellarii, qui eodem anno factus est Archiepiscopus, locum habere potuit. Si enim Siegerto Gemlabensi fides habenda est.

III. Hoc anno signum Domini inuictissimi Caesaris potuit adhiberi.

V.

V. Eodem anno Imperator in vicinia Nerensteini fuit; vti ex aliis eiusdem anni diplomatibus videre licet. Neristen enim siue Neristein, teste BESSELIO, Chr. Gottw. L. III. c. II. n. LXXVIII. p. 495. sita erat in ripa Rheni fluminis in pago Wormatiensi prope Oppenheim. In Diplomate Ottonis III. anni 994. ap. GVDENVM Cod. Dipl. Mog. T. I. n. CXXXVIII. p. 367, quo curtem Neristen sedi Moguntinae restituit, sita esse dicitur in pago Wormaciensi ei in comitatu Burchardi Comitis. At Imperator V. Id. April. Aquisgrani fuit, quod patet ex diplom. ap. MIRAEVM in Opp. Dipl. T. I. p. 657. et XV. Kal. Iun. Nouiomagi in SCHATEN. Annal. Paderb. P. I. p. 343.

Verum enimvero, si haec nostra opinio vera est, diploma confectum esse a. 997. incidimus in aliam nouam difficultatem. Nam aliud diploma est apud MVRATOR. in *Antiqu. Ital. T. I. p. 567.* cuius diplomatatis haec est subscriptio:

dat. Kal. Mai. a. d. 997. Ottonis regn. XV. Imperant, vero II. Ind. V. act. Romae.

Ergo nunc duo habemus diplomata, vtrumque anno 997. datum Kalend. Maii; actum diuersis locis. At ego diploma Muratoria-num pertinere aio ad a. 998. his motus argumentis:

a) *Nominatur annus XV. regiminis et annus II. Imp. Ottonis, qui est annus a Christo nato 998.*

b) *Res acta est Romae, vbi anno 997. actam nullam aliam reperias; sine autem Aprilis et medio aeuo anni 998. alia diplomata docent nos, OTTONEM Romae fuisse. Vt: dat. III. Kal. Maj. — act. Romae. in DVELL. Miscell. T. II. p. 379. — dat. VIII. Kal. Iun. — act. Romae in palatio. in GATTO-dae Access. Hist. Cassin. P. I. p. 91. cum quibus etiam Sigebertus Gemblacensis in PISTOR. Scr. Rer. Germ. I. p. 270. conuenit excepto eo, quod more suo, Imperatorem sequenti anno 999 Italiam petiisse, refert.*

Atque hoc primum argumentum erat sententiae nostrae, actum et datum non esse de diuersis temporibus accipienda.

Nunc reliqua argumenta addamus, quae istam sententiam magis etiam confirmant.

§. V.

Argumentum Secundum.

Si datum et actum de diuersis temporibus accipienda sunt: debent afferri posse diplomata, quorum datum non multis diebus differat, sed quae longe distantibus locis sint acta. — Nam id profecto accidere debuit, si actum praecessit datum. Et ex talibus diplomatibus necessario colligendum foret, quia Imperator non potuit in breui temporis spatio esse in duobus longe distantibus regionibus. Sed nulla talia diplomata puto afferri posse, quorum quidem subscriptio adeo vera et certa sit, ut ad recte probandum valeat. Age inspiciamus nonnulla diplomata, quorum datum bidui aut plurium dierum spatio differt, et in quibus actum diuersis et longe distantibus locis adnotatum est:

1) Sunt duo diplomata, alterum in MEIBOMII *Script. R. Germ. T. II. p. 374. dat. II. Non. Iun. a. d. 973. Ind. XIII. a. Imp. Ottonis secundi VII. act. Magdeburg.* alterum in PEZII *Thef. Anecd. T. I. P. III. p. 59. cuius subscriptio haec est: dat non Iun. a. d. 973. regni II. Ottonis XXV. autem XV. Ind. XI. act. Veronae.* Hic inter primi et alterius diplomatis datum interfuit vnus tantum solidus dies: at *Magdeburgum* et *Verona*, quibus locis res acta est, non tam paruo inter se interuallo distant, ut vel celerrimus eques id iter bidui spatio possit conficere. At ego subscriptionem diplomatis *Peziani* falsam esse, possum ostendere. Nam

a) annus 973. non fuit nec *XXV. regni*; non enim tot annos regnavit; nec *XV Imperii.*

b) anno 973. numerabatur *Indictio prima*; non *undecima.* Pertinet igitur hoc diploma potius ad annum 983. Nam

a) in eum annum simul cadit et annus *Imperatoris XV et Indictio XI.*

b) *Et*

b) *Eo anno Imperator in Italia fuit, ut adparet ex alio diplomate apud VGHELL. in Ital. S. T. V. d. 400. dat. V. Non. Iun. a. d. 983. act. Veronae.*

c) *Item aliud est apud GEWOLD. ad Hund T. II. p. 259. et PEZ. l. c. p. 61. cum eadem subscriptione nisi quod alius annus et recte an. 983. positus est. Res mira, neque hoc loco praetereunda est, quod cum annus Christi 983 idemque Imperii Ottonis XV, non sit XXV. regiminis eiusdem, tamen omnia diplomata Ottonis anno illo data regiminis annum XXV numerant, exceptis duobus apud VGHELL. T. V. p. 400 et 746., quae maiori etiam errore annum XXVI habent. In paucis aliis computatio annorum Ottonis vniuersa deest.*

II. Alia duo diplomata sunt intra triduum data, et longissime distantibus locis acta. Quorum alterum est ap. HERRGOTT. in Orig. Habsp. T. II. p. 93: dat. VIII. Id. Febr. a. d. 997. Ind. XI, anno tertii Otton. R. XV. Imp. II. act. Rauennae. alterum extat in PVRICELLI Monim. Ambros. in Thes. Ital. p. 143. T. III:

act. VI. Id. Febr. Aquisgrani. a. Tertii Ottonis Aug. Imp. I. Ind. X. (a. 997.)

Sed neque hoc exemplum quidquam euincit. Prioris enim diplomatis subscriptio habet Indictionem XI. et annum regiminis XV. Atqui vtrumque horum in annum sequentem incidit, quo anno etiam Imperator in Italia fuit. Omittimus commemorare, plura diplomata, specie quidem contraria illae sententiae nostrae, sed reuera in subscriptione vitio laborantia.

§. VI.

Argumentum Tertium.

Tempora et loca datorum diplomatum semper eadem sunt, quae commemoratum Imperatoris cuiusque a scriptoribus aequalibus indicantur. Atqui si actum et datum non idem tempus notauit, debuit saepius contingere, vt Imperatore in Italia versante, negotium actum, et longo tempore post, illo ferius in Germaniam reuerso, diploma demum exhibitum sit. Hoc autem nunquam factum

etum esse, illud argumentum est, quod eodem tempore, quo Imperatorem hic vel illic fuisse, scriptorum indicio nouimus, ibidem etiam diplomata sunt data. LVDEWIGIVS quidem videtur putare; id interdum accidisse: negat enim diploma illud *famosum Osnabrugense* ideo posse vituperari, quod Imperator, quo tempore diploma datum est, Aquisgrani non fuerit. Sed audiamus CAROLVM LE COINTE in *Annal. Ecclesiast. Francor. T. VI. ad a. 803. §. 72. p. 821.* qui ideo imprimis diploma istud falsum esse iudicat, quod, quo die datum sit diploma, Imperator Aquisgrani immoratus non sit, cum *Annalista Loiselianus* memoret: *Carolus obvium Leoni Papae in Remorum civitatem profectum; ibi suscepisse Papam, et cum eo primum in villam quandam nomine Carisiacum, ubi Natalam Domini celebrassent, deinde Aquisgranum peruenisse:* Hoc nifus testimonio sic disputat LE COINTE:

Non opus est probatione: quis enim intra quatrimum, quod a die vicesimo Decembris ad Natales Domini superest, Carolum credat, Aquisgrano Remos, ut ibi Leonem Papam ex Italia venientem susciperet, ac Remis Carisiacum iuisse cum eodem Pontifice, ut simul apud Carisiacum natalitia Domini celebrarent? —

Nihil tamen hoc obesse diplomati *Osnabrugensi* credit IO. PET. DE LVDWIG in *Comment. ad Aur. Bullam. T. II. p. 1403. et in Praefat. ad Reliqu. med. aevi p. 43. §. XVIII.* Neque alio argumento probat, actum diu praecedere datum, nisi quod ait, se decem fere diplomata *Ottonis III.* in archino Magdeburgensi reperisse, quae Magdeburgi actum esse negotium dicerent, quo tempore Imperator in Italia fuisset. Vellem horum diplomatum exempla nobiscum communicasset.

§. VIII.

Aliud exemplum in promptu habemus, quod quidem specie, sed non reuera nostram argumentationem infringere videtur. HENRICVM II. anno 1021 in *Germania* fuisse, testantur *Sigebertus Gemblatenfis* ad h. a. in *PISTOR. Script. T. I. p. 829.* et diplomata eo anno data. Eundem autem exeunte illo anno in *Italiam* se con-

contulisse, atque ibi vsque ad finem fere sequentis anni commoratum esse, non modo diplomata loquuntur, quae per id tempus in Italia dedit, sed etiam testis est HERRMANN. CONTR. *ib.* p. 273. *Henricus Imperator*, inquit, *in Italiam expeditionem mouit*, et ad ann. 1022. p. 274 *Henricus Imperator Campaniam petens, Beneuentum intrauit, Troiam oppugnavit et cepit. Neapolim, Capuam, Salernum, aliasque eo locorum civitates, in deditionem accepit, et Nordmannis quibusdam, qui tempore eius illo confuxerant, quoddam (ut ferunt) in illis partibus territorium concessit, sique ipse per Romam victor rediit in Germaniam.* — At ex tribus Henrici diplomatis post eius in Germaniam reditum intra mensem datis, videmus primum quidem ac tertium in Germania, secundum autem in Italia subscriptum esse.

Primum eorum legitur in Act. Sanctor. T. III. Junii p. 79.

datum V. Id. Decbr. Ind. V. a 1022. act. Gronaha.

Alterum apud VGHÉLL. Ital. S. T. II. p. 493.

datum a. d. 1022. Ind. X. — actum pridie Kal. Ianuar. Ravennae.

Tertium in GATTOLAE Access. Hist. Cassin. P. I. p. 120.

datum II. Nou. Ianuar. a. d. 1023. act. Paderbrunnon.

Quis vero credat HENRICVM vix reuersum ex Italia subitoeam repertiisse, quodque incredibilius est, rursus inde statim ea celeritate rediisse, vt Rauenna Paderbrunnam quatrinduo peruenerit? Sed nempe alterum istud diploma Vghellianum referri debet ad annum 1021, quo anno exeunte Imperator in Italiam abiit. Neque obstat, quo minus id diploma ad annum istum 1021 pertinere dicamus, quod Sigebertus Gemblacensis ad a. 1021. l. c. p. 829. Regem narrat, *Cotoniae celebraisse natalem diem Domini.* Nam Sigeberti temporibus initium anni adhuc a Seruatoris natiuitate computabatur. Itaque nostra computatione factum est non anno 1021, sed 1020. Eodem modo intelligi debet diploma CONRADII II. apud MYRATOR. *Ant. Ital. T. I. p. 347.* ita subscriptum:

D

dat.

dat. IV. Kal. Ian. a. dom. 1038. Ind. VI. anno autem Conradi, regni XIV, Imperii XI. Act. Parmae. Cum annus 1038 nec fuerit Conradi regnantis XIV, sed XV; neque imperantis XI; sed XII; annus 1037 nobis intelligendus est. Quod et probatur ex loco Herrmann Contr. ad. annum 1038. imperatorem Parmae celebrasse festum natiuitatis Christi, et exinde, quod Ind. VI cadat in festum Natiu. Christi 1037.

§. VIII.

Argumentum quartum.

Si actum est prius tempore, quam datum, et si porro illud verum est, quod quidam volunt, Imperatoris praesentiam tum, cum instrumentum dabatur, necessariam non fuisse: necesse est inueniri diplomata, mortuo iam Imperatore data. Nam fieri potuit, ut negotio iam peracto, diplomate autem nondum dato, Imperator e vita discederet. Et sane habemus talia exempla: sed refert, ea paulo adcuratius examinare.

I. Conradum obiisse die XXIII. Decbr. a. d. 918. testantur scriptores, vt HEPIDAN, ad. a 918. ap. GOLDAST. in *Script. Rer. Germ.* Ed. SENKENBERG. T. I. et DITMARVS *Merseburgensis Lib. I.* in LEIBNITZII *Script. T. I. p. 325.* — at habemus diploma eius apud de FALKENSTEIN *Cod. Dipl. Ant. Nordg. p. 20.* quod ita datum est.

dat. et act. Forcheimb. V. Id. Septbr. a. dom. inc. 919. Ind. VI. regni nostri a. VII.

Nolo subscriptionem ideo reprehendere, quod in ea praeter morem saeculi coniunctum legitur actum et datum, cum sciam FALKENSTEINIVM omnia prope diplomata ita mutilasse: sed hoc dico, annum esse falsum, et oportere substitui annum praecedentem 918. Nam et numerabatur eo anno Indictio VI.

H. OTTO M. diem supremum obiit VII. Maii anni 973: at habemus diploma eius nomine subscriptum d. XV Mai. anni 974. Ind. II. ap. HONTHEIM *Hist. Treuir. P. I. n. 186.* quo id ex MIR. *Opp. Dipl. Tit. I. p. 655.* depromptum est. Eo diplo-

diplomate Imperator Monachos Ordin. S. Bened. in Abbat. Epternacens. restituit. Sed falsum esse datum istud, nemo peritiorum negabit: ut adeo nihil opus sit in eo refellendo vel minimum immorari, praesertim cum, ab ipso HONTHEMIO p. 308. litt. d. iam in corrigendo dato periculum factum esse sciamus.

III. OTTO II. obiit die VII Decembr. anni 983. Diploma vero extat, quod MIRAEVS ex *Hist. Leodiensi P. Fisen. in Opp. Dipl. T. II. p. 807.* edidit, et ad ann. 984. retulit, sed caret omni subscriptione. Male igitur a MIRAEO ad ann. refertur, quo iam mortuus erat Imperator. Hic autem nullo modo facere possum, quin FALKIVM reprehendam, qui ad diploma LVDOVICI PII, quod ex archetypo in *Tradit. Corbei. p. 299* edidit, quo Imperator Gerulfo fideli suo bona in Frisia olim possessa restituit, et cuius subscriptio est: *data VIII. Id. Iul. a. Chr. propitio XXVI Imperii Hludowici serenissimi Imperatoris, Indictione secunda. Actum Cruciniaco palatio regio; magna cum confidentia hoc adnotat; ex isto diplomate corrigi posse Annales Fuldenses in Freheri Script. Rer. Germ. T. I. p. 24. in quibus refertur Ludouicum Imperatorem mortuum esse anno 840 XII Kal. Iul. seu die XX. Iunii.* Sed melius fuisset, si suam scientiam continuisset. Diploma enim, quod ad annum 840 ab eo refertur, ad annum praecedentem pertinere, ex chronologia diplomatis intelligitur. Annus enim XXVI. Imperii Ludouici incipit sine Ianuarii 839, in quem etiam Indictio secunda cadit. Idem diploma, de quo loquimur, iam a SCHATENIO in *Annal. Paderbr. P. I. p. 118.* editum est, quod si FALKIVS ignorasset, profecto non errasset. Eum vero illud sciuisse, quantum nihil de *Schaten.* refert, ideo intelligitur, quia hic idem fere adnotauit ad diploma citatum, quod tamen non erronee, ut FALKIVS ad ann. 940, sed recte ad ann. 939. refert: *ex hoc Ludouici diplomate, inquit, satis aestimes, non hoc anno, quod quidam volunt, obuisse Imperatorem, quippe qui mense Iulio adhuc superstes subscripsit.* Velim autem ipse tacuisset *Schatenius.* Nam superfluum erat hoc adnotare, quippe nulli scriptores fide digni mortem Imperatoris ad ann. 939. referunt praeter *Annales*

Metenses, qui tamen ex *Reginone*, *Nithardo*, *Annai. Bertiniani* aliis corrigi possunt. Haec vero *SCHATENII* verba non satis et perspicue intellexit *FALKIVS*. Maximum igitur commisit errorem, gloriatus praeterea de magnis erroribus, quos in aliis scriptoribus detegerit.

§. X.

Hoc argumento sum vsus refellendi *LVDEWIGII* et *IOACHIMI* causa, quorum ille in *Comment. ad Aur. Bull. T. II. p. 1403*, hic in *der Eialeitung zur Teutschen Diplomantik C. XIII. §. 22. p. 257*. negat, oportuisse Imperatorem praesentem esse, quo tempore instrumentum dabatur. Sed cum demonstrare possim, necessariam omnino ad instrumenti confectionem Imperatoris praesentiam fuisse: totum corrumpitur argumentum, quod aduersus illam nostram sententiam duci possit ex diplomatibus post Imperatoris obitum subscriptis. Nam diplomate scripto et monogrammate adposito, necesse erat, ab ipso Imperatore lineolam illam pingi, qua unumquodque Monogramma insigniri solebat. Interdum etiam Imperator ipse subscribebat. Cum igitur Imperatoris praesentia necessaria fuerit, intelligitur, fieri non posse, ut diplomata mortuo Imperatore data sint. Quaecunque igitur diplomata diem vel annum praeseferunt, quem antea fuerit mors Imperatoris, ea diplomata suspicionem habent aut fraudis, ut sint reiicienda, aut vitii, quod est emendandum.

§. XI.

His igitur argumentis opinor satis demonstrauimus, nullum intercedere inter *actum* et *datum* discrimen temporis, licet differant significatione. Cum enim nulla diplomata sint, quae quidem suspicionem careant, neque in quibus dies communis, loca diuersa reperiantur; neque, quae alio loco data sint: quam eorum, ubi tum Imperatorem fuisse referunt scriptores; sequitur *datum* et *actum* non de diuersis temporibus nos interpretari posse. *Datum* ergo scriptum est, ut de tempore, quando; et *actum*, ut de loco, quo confecta esset tabula, et quo Imperator tunc vel

Rex

Rex fuisset, cum sedes vagas illis temporibus habebant, constaret: qua cum sententia *Auctores Novi System. Dipl. (Nouv. Tr. Diplomatique)* convenire videntur, qui T. V. p. 685. dicunt: *le premier (actum) marque le lieu et le second (datum) le tems.* et p. 686. *le datum se raporte aux notes chronologiques, et l'actum, où a été dressé.*

§. XII.

Triplex est, eaque maxima, quam haec demonstratio nostra parit, villitas. Nam poterimus et vitas Imperatorum conscribere ordine chronologico, et diplomata ea, quorum subscriptio aut die, aut loco carent, facili opera explicare, et tanta a veris discernere. Prioris generis exemplum iam dedit FALKE in *Tradit. Corbuenf. P. I. p. 22.* quo diplomatum ope ostendit, quando inde ab anno 957. vsque ad annum 956. OTTO I. *Werlae* fuerit. Alterius generis, hoc est interpretandae subscriptionis diplomatum, ubi aut annus, aut dies, aut locus deest, aliquot brevia hoc loco proponemus.

1) *Diploma CAROLI CALVI* apud DV BOIS *hist. eccl. Paris. T. I. p. 460.* hac subscriptione:

dat. pridie Id. Id. Jul. Ind. III. anno XXII. R. Caroli aq. Palatio Compendio (sine anno)

Hic annus XXII. Regni Caroli iudicio nostro incidit in annum Christi 870, quo Indictio III. numeratur. Nitimur praeterea BALVZII sententia, qui idem diploma in *Capitul. Reg. Franc. T. II. p. 1497.* ad hunc annum refert.

2) *Diploma OTTONIS II.* ap. KETTNER. *antiqu. Quedlinb. p. 23.*

actum Quintilingeburg a 974. Ind. II. a. regni XIII. Imp. VII. Potest aut ad *initium mensis Aprilis*, aut ad *medium mensis Maium* referri, quo tempore Imperatorem Quedlinburgi fuisse, ex aliis diplomatibus constat.

3) *Diploma OTTONIS I.* est apud MIR. *Opp. Dipl. T. II. p. 938:*

D 3

dat.

dat. II. Kal. Maii, a. 947. Ind. VI.

Deest hic loci nomen. At aliud est apud LVNIG. *Spic. Eccl. T. III. von Aebtiß. p. 300.* ubi subscriptio loci mentionem facit, *act. Aquisgrani.* Ergo ex hoc diplomate loci nomen in illud transferatur.

4) Idem faciendum est in diplomate quodam HENRICI III. ap. HERRGOTT *Orig. Habsp. T. II. p. 118.* quod loci nomine caret:

dat. V. Kal. Maii a. d. 1047. regnantis quidem VIII. secundi Imperantis I. Act. M - -

Hunc vero locum Mantuam esse, ex alio diplomate ap. VGHELL. *Ital. S. T. II. p. 533.* ita subscripto.

dat. V. Kal. Maii a. d. 1047. Ind. XV. a. autem Henrici III. ordinationis eius XVIII. regnantis VIII. secundi Imperantis I. Act. Mantuae.

facillime intelligi potest.

5) LEVKFELDVS edidit in *Antiqu. Walhusan. p. 336.* et 338. duo diplomata OTTONIS II. quae inuenies etiam apud alios, in quorum utroque legitur:

Dat. a. 967. act. Walahusen.

Walahusi autem OTTONEM II. *sine mensis Iulii* fuisse, ex alio diplomate apud *Eund. p. 335.* perspicere licet.

Illud sane fatendum est, difficilius esse diem, quam locum in diplomate omissum restituere, propterea quod saepe Rex vno eodemque anno bis in eodem loco fuit, neque certo defini-ri potest, quamdiu ibi fuerit. Satis igitur tunc esse debet, si coniectere possimus, circa hos vel illos dies Imperatorem illuc fuisse.

ERRATVM.

P. 6. l. 25. leg. *quae per scripturam quancunque facta sunt.*

T H E S E S.

I.

Homo est auctor linguae.

II.

*Iniuste agit, qui, patrato crimine, eiusque accusatus, se
illud patrasse confitetur.*

III.

*Ante Ottonis M. tempora officium quoddam aulicum
apud Saxones iam fuisse videtur.*

III.

*Henricus VI. Richardum, Angliae Regem, a Leopoldo VI.
iure repetiit.*

T H E S I S

I

Horatio de ...

II

... ..

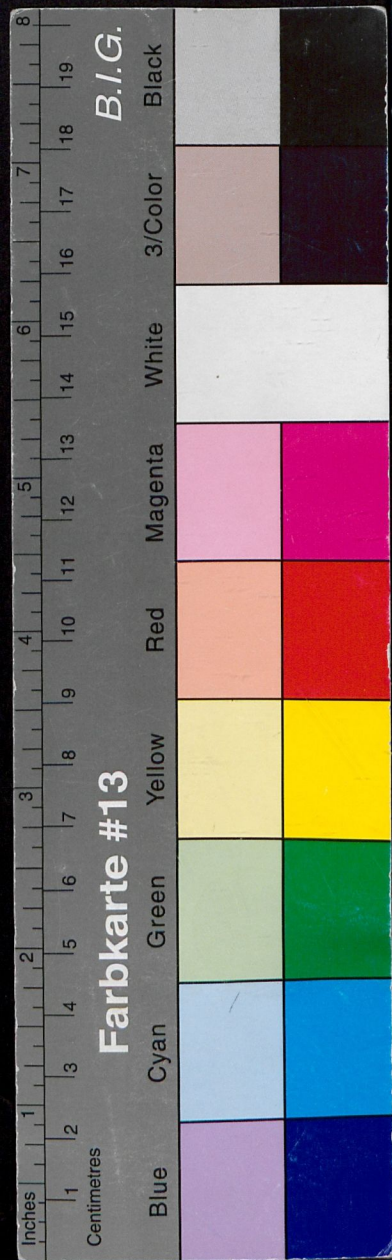
III

... ..

IV

... ..

B. M. II, 38.
n. 5, 2.

II m
28

DE
DATO DIPLOMATVM
REGVM ET IMPERATORVM
GERMANIAE
DISPVATIO

QVAM
CONSENSV
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
AD DISCEPTANDVM PROPOSVERVNT
CAROLVS GOTTLOB ANTON
A. M.
ET
ANDREAS THEOPHILVS HARTMANN
BVDISS. LVS.

D. XXIII. MART. A. O. R. MDCCCCLXXIII.

LIPSIAE
EX OFFICINA LANGENHEMIA.

X 2400 771